

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК

СТРУКА: Култура и умјетност, четврти степен

ЗАНИМАЊЕ: Музички извођач, музички сарадник-теоретичар

РАЗРЕД: ЧЕТВРТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 2

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 66

ДАТУМ: јун 2024. године

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- Развијање критичког става и мишљења
- Формирање вриједносних ставова којима се чува национална и свјетска културна баштина
- Развијање интересовања за књижевност и умјетност уопште
- Развијање језичке културе
- Развијање способности интерпретације књижевног дјела.
- Развијање критичког става и мишљења.
- Образовање и васпитавање ученика као слободне, креативне и културне личности критичког ума и оплемењеног језика.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- Упознавање ученика са новим постикама, најзначајнијим остварењима и ствараоцима, као и са духовном климом тога времена
- Продубљивање функционалног знања из теорије, историје књижевности и књижевне критике ради бољег разумијевања и успјешног проучавања умјетничких текстова
- Развијање способности интерпретације књижевног дјела
- Познавање образаца грађења ријечи
- Разумијевање да се језик обогаћује грађењем нових ријечи
- Разумијевање да на састав лексике утичу културни и цивилизацијски контакти, географско сусједство и историјски аспект
- Понављање знања из правописа и практична примјена.
- Упознавање са системом српског стандардног језика на синтаксичком нивоу,
- Разликовање синтаксичких јединица и разумијевање односа међу њима,
- Развијање способности анализе, повезивања и уопштавања на конкретним примјерима,
- Познавање односа у независнословеним и зависнословеним реченицама.

ТЕМЕ

1. Савремена поезија
2. Савремена проза
3. Савремена драма
4. Синтаксичке јединице
5. Независнословене и зависнословене реченице
6. Правопис и основе пословне комуникације и кореспонденције

Оквирни број часова за реализацију тема није дефинисан. Наставник ће приликом планирања и програмирања наставних садржаја, узимајући у обзир факторе попут нивоа постигнућа ученика, нивоа сложености наставне теме, потреба струке и занимања, и слично, одредити број часова потребан за њихову реализацију у оквиру теме. Теме чине обавезни дио Наставног програма, али немају обавезујући карактер што се тиче редослиједа њихове реализације.

ИСХОДИ

1. Тема: Савремена поезија

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - разумије и објасни развој српске и свјетске књижевности у другој половини 20. вијека; - уочава и разликује књижевне струје у савременој поезији: ангажовану поезију, авангардну (модернистичку) поезију, неосимболизам, неоромантизам, рустикалну поезију и урбану поезију; - уочи структуру пјесме (тему и мотиве, стилска средства, поенту, врсту лирске пјесме и врсту стиха); - говори и пише о свом доживљају пјесме.	Ученик ће бити способан да: - повезује знања стечена у претходним разредима са новим знањима; - наведе битне карактеристике савремене српске и свјетске поезије (историјски оквир, струје, тематска обиљежја, представнике и дјела); - утврди идејне, тематске, језичке и композиционе особине књижевног текста; - уз помоћ наставника користи и друге изворе ради лакше анализе књижевних садржаја и уопште разумијевања идеологије пјесништва једног времена.	Ученик ће бити способан да: - посједује свијест о важности културних наслеђа; - кроз дијалог обнавља знања о развоју српске и свјетске књижевности; - анализира дјела српске и свјетске поезије; - посједује свијест о значају српског и свјетског пјесништва и улоге човјека у историјско-друштвеном контексту; - самостално истражује ради стицања додатних знања.

2. Тема: Савремена проза

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - познаје историјски развитак савременог романа; - наведе представнике и најважнија дјела савремених прозних стваралаца српске и свјетске књижевности; - објасни карактеристике психолошког романа као претече савременог романа; - уочи функцију унутрашњег монолога приликом карактеризације лика; - препозна карактеристике егзистенцијализма које воде хуманизму; - на конкретним примјерима уочи кључна питања свијета и живота; - разликује роман прстенасте композиције (Проклета авлија) од других начина компоновања романа.	Ученик ће бити способан да: - познаје и одређује класификацију романа; - на конкретним примјерима одређује типове романа (психолошки, роман личности, социјални, проблемско-филозофски, криминалистички роман); - уочава композицију романа; - активно учествује у дискусији и износи свој критички став; - размишља о дјелима која осликавају страдање српског народа кроз историју и активно учествује у разговору о дјелу.	Ученик ће бити способан да: - стиче увид у структуру модерног романа; - води дневник читања (пише биљешке о ликовима, догађајима, издваја мисли, идеје, цитате из дјела); - влада теоријским појмовима (егзистенцијализам, егзистенцијалистички роман, апсурд); - препознаје динамику унутрашњих збивања (промена расположења, психолошки преломи, душевне вибрације, алузивна наслуђивања, присуство тајне и др.); - познаје појам апсурда јединке и масе; - аргументује своје ставове; - уочава значај обиљежавања <i>Дана сјећања</i>.

3. Тема: Савремена драма

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - познаје историјски развитак савремене драме; - уочи функцију нестајања класичне драмске структуре у модерној драми; - познаје представнике и дјела; - познаје композицију драме; - уочава однос: драма у позоришту/драма и филм/ радио-драма/тв драма; - познаје појам авангардна драма, антидрама или драма апсурда уочавајући песимизам, нихилизам и апсурдизам; - разумије драмско дјело утемељено на слободној поетској интерпретацији античких мотива или историјских мотива.	Ученик ће бити способан да: - наведе одлике и врсте антидраме; - наведе особине драме апсурда и препознаје их на конкретном дјелу; - познаје проблеме модерног доба и човјека; - разумије и наведе одлике трагикомедије; - уочава и коментарише црни хумор у дјелу.	Ученик ће бити способан да: - истражи трагичне и комичне елементе и образложи зашто је „Чекајући Годоа“ трагикомедија; - представи композицију драме; - води дијалог са наставником и ученицима; - аргументује своје ставове и изводи закључке.

4. Тема: Синтаксичке јединице

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - објасни појам синтаксе и синтаксичких јединица (ријеч, синтагма, реченица); - разликује ријеч као синтаксичку јединицу;	Ученик ће бити способан да: - повезује знања стечена у претходним разредима са новим знањима; - наведе дефиницију синтаксе;	- Ученик ће бити способан да: - на конкретним примјерима покаже и објасни појам ријеч, синтагма, реченица;

- идентификује граматички облик ријечи; - идентификује конституентске и помоћне ријечи; - разликује синтагму и њене врсте (именичке, придјевске, прилошке и глаголске); - открива и разумије везе и односе међу члановима синтагме; - графички представи синтагму; - наведе дијелове реченице и њихова обиљежја; - анализира реченицу одређујући врсту и службу ријечи у реченици; - познаје различита значења глаголских времена.	- разликује синтаксичке јединице (ријеч, синтагма, реченица) и објасни њихову улогу у реченици; - познаје везе међу члановима синтагме; - уочи главни и зависни дио синтагме и познаје њихов међусобни однос; - познаје појам рекције (управљања) и препознаје је у сложеној реченици; - разликује именичке, придјевске, глаголске и прилошке синтагме; - разликује основни, стилски и аутоматизован ред ријечи у реченици.	- на конкретним примјерима објасни везе међу члановима синтагме; Графички представи односе у синтагми у сложеној реченици; - објасни слагање реченичних чланова; - уочава ред ријечи у реченици и препознаје њихов утицај на значење у реченици.
--	--	--

5. Тема: Независносложене и зависносложене реченице

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - разумије функционални систем синтаксичких јединица; - разликује независне и зависне односе у реченици; - разликује комуникативну од предикатске реченице и проналази их на примјерима; - препозна конституентске јединице и уочава њихову службу у реченици; - наведе врсте независносложених реченица;	Ученик ће бити способан да: - раније стечена знања надограђује са знањем стеченим у средњој школи; - разликује врсте независносложених реченица и наведе карактеристичне везнике за сваку од њих; - правилно примјењује интерпункцијске знакове приликом писања независносложене реченице; - препозна да број реченица зависи од броја предиката и да утврди њихов однос (да ли једна реченица зависи од друге и шта их повезује);	Ученик ће бити способан да: - дијели реченице према саставу; - препозна карактеристичне везнике у независносложеним реченицама; - одређује колико у сложеној реченици има предикатских реченица и шта их повезује (везник или интерпункцијски знак); - утврди у независносложеним реченицама однос међу предикатима;

- препозна везнике карактеристичне за сваку од независнослужених реченица као и улогу запете у њима; - наведе врсте зависнослужених реченица; - разликује односе у зависнослуженим реченицама; - препозна везнике карактеристичне за сваку од зависнослужених реченица; - у писању правилно примјењује запету и препозна њену улогу у зависнослуженим реченицама.	- разликује зависнослужене реченице; - разликује инверзију и зна шта значи када је реченица у инверзији; - препозна уметнуту реченицу; - правилно употребава интерпункцију у сложену реченицу.	- на конкретним примјерима уочава однос у зависнослуженим реченицама; - наведе везнике за сваку зависнослужену реченицу; - уочава инверзију и улогу запете у сложену реченицу; - графички представи односе у зависнослуженоу реченици.
---	---	---

6. Тема: Правопис и основе пословне комуникације и кореспонденције

Знања	Вјештине	Ставови/вриједности
Ученик ће бити способан да: - препозна прве деценије 20. вијека као период револуције на пољу умјетности, сасвим другачије дефинисање умјетника, као и улоге и значаја умјетности у друштву уопште; - уочи бројне умјетничке иновације и трендове тога времена; - објасни значење појма авангарда. - препозна, објасни особености и специфичности умјетничких праваца тога периода са посебним акцентом на поље	Ученик ће бити способан да: - повезује знања стечена у основној школи, знања из модула првог и другог разреда средње школе -увод у књижевност (појмови, карактеристике одређених књижевних родова и врста) са новим знањима која се односе на анализу конкретног књижевног, књижевно-научног дјела или само одломка; - разумије, самостално анализира одређени књижевни текст (одломак или дјело у цјелини) – лирска поезија, поема, пјесма у	Ученик ће бити способан да: - посједује свијест о важности изражавања емоција и става, те исказује утиске о прочитаном књижевном дјелу; - контекстуализује садржај књижевног дјела са савременим добом и животом; - слободно и аргументовано исказе своје мишљење о прочитаном књижевном дјелу; - напише рад користећи прочитане и обрађене текстове као основу не

књижевности (експресионизам, футуризам, надреализам, али и дадаизам, кубизам...) - протумачи манифесте овог периода, појединачних умјетничких праваца; - објасни појам социјална књижевност, као и њене основне карактеристике; - објасни појам суматраизам. - наведе обиљежја ратне књижевности (народна и умјетничка); - упоређује најзначајније представнике на пољу књижевности, као и истакнутије представнике других умјетности, али и наука неопходних за схватање основе претходно наведених умјетничких праваца овог периода.	прози, модерни роман, драма користећи већ усвојени критички рјечник; - систематизујући раније усвојена знања о појму манифеста (II разред- модул просвјетитељство, тема у оквиру овог модула- модерна) схвати манифесте овог периода, сваког појединачног правца; - анализира дјело са темом из ратне књижевности са аспекта страдања, хероизма и идеала, изnoseћи критички став. - препозна и уочи особине наведених умјетничких праваца конкретно у књижевним дјелима; - увиди и препозна корелацију књижевности и музике (од велике важности за образовни профил).	само стеченог знања из области теорије, историје књижевности, већ наглашавајући значај хуманости и солидарности што књижевност може и треба да пружи.
---	---	--

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ - СМЈЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНИКЕ

Тема: Савремена поезија

- Планирати рад према способностима ученика у одјељењу и условима у којима ради (простор, опрема, наставна средства);
- Подстицати ученике да наведу и објасне хронологију књижевних епоха и праваца српске и свјетске књижевности до друге половине 20. вијека. Ученици наводе одлике књижевних праваца, кључне појмове у вези са њиховом поетиком, најзначајније представнике и њихова дјела;
- Наставник врши компаративну анализу пјесама *Очију твојих да није*, Васко Попа /*Очију твојих да јесте*, Драган Марковић
- Наставник чита текст Новице Петковића у ком је дат сажет преглед развоја српске књижевности у другој половини 20. вијека. Ученици имају задатак да праве биљешке и издвајају кључне појмове, представнике и њихова дјела;

- Упознати ученике о књижевним струјама у савременој српској и свјетској поезији, њиховим карактеристикама, најзначајнијим представницима и дјелима;
 - Објаснити појам ангажована књижевност (књижевност у функцији историјског тренутка) као и све остале непознате термине;
 - Приликом обраде наставних садржаја (представници савремене српске и свјетске поезије) наставник упознаје ученике о основним библиографским подацима pjesника (назначени у изворима), припрема текстове, даје задатке ученицима (идејне, тематске, језичке и композиционе особине књижевног текста);
 - Подстиче ученике на самосталну анализу pjesама; Припремити снимке популарних pjesама савремених кантаутора или групе;
 - Као мотивацију за читање и анализу наставник даје ученицима интернет адресе које ће им омогућити боље разумијевање и тумачење књижевних садржаја;
 - Организовати групни рад /рад у пару/индивидуални рад;
 - Омогућити презентацију ученичких радова
 - Књижевно-умјетничка дјела као извор:
- Десанка Максимовић: „Тражим помиловање“- избор;
 - Васко Попа: поезија- избор;
 - Стеван Раичковић: „Камена успаванка“- избор;
 - Миодраг Павловић: „87 песама“- избор;
 - Бранко Миљковић: поезија- избор;
 - Душко Трифуновић: поезија- избор;
 - Добрица Ерић: поезија- избор;
 - Мика Антић: поезија- избор;
 - Матија Бећковић: поезија- избор;
 - Љубомир Симовић: поезија- избор;
 - Рајко Петров Ного: поезија- избор;
 - Ђорђо Сладоје: поезија- избор;
 - Избор из свјетске лирике 20. вијека (Ж. Превер, Б. Пастернак, А. Ахматова, М. Цветајева...);
 -

2. Тема: Савремена проза

- Припремити уводно излагање о историјском развоју савременог романа, тематици, ликовима, кључним питањима живота и свијета, класификацији романа, типовима романа, композицији, представницима, дјелима, појму апсурда...);

- Припремити питања за самосталан и групни истраживачки рад приликом анализе књ. дјела (фабула, композиција, психолошки портрет, анализа ликова, животна филозофија, стил, језик романа, проблеми кривице, казне, слободе, апсурда...) које су ученици претходно прочитали;
- Подстицати ученике на разговор постављањем проблемских питања;
- Подстицати ученике да уоче митске, легендарне и историјске слојеве у роману „Проклета авлија“;
- Усмјеравати их на то да обрате пажњу на симболику времена, простора и атмосфере у роману „Проклета авлија“;
- Нагласити релативност добра и зла, казне и кривице у роману „Злочин и казна“;
- Дати задатке за рад у групи са темама (приједлози за роман „Злочин и казна“): Проблем подијељене личности Раскољникова, проблем опсједнутости главног јунака комплексом натчовјека, проблем рађања злочинца...
- Дати задатке за рад у групи са темама (приједлози за роман „Дервиш и смрт“): Треба ли индивидуалност жртвовати колективним предрасудама? Смију ли се прекорачити моралне и религијске норме? Да ли је човјек крив само ако учини преступ или је крив, као Кафкин Јозеф К., ако ништа не учини за себе и за друге? Постоји ли смисао живота? Треба ли од живота бјежати или му се предавати? Какво мјесто заузима љубав у Нурудиновом животу?
- Омогућити презентацију радова;
- Посебну пажњу посветити изучавању дјела поводом *Дана сјећања*: „Употреба човека“ или „Читач“; Приједлог је да се погледају филмови: „Дара из Јасеновца“ и „Дјечак у пругастој пицами“;
- Књижевно-умјетничка дјела као извор:
 - Бранко Ћопић: „Башта слезове боје“;
 - Данило Киш: „Енциклопедија мртвих“- одломак или комплетно дјело/ „Рани јади“;
 - Ранко Маринковић: „Руке“;
 - Хорхе Луис Борхес: „Чекање“;
 - Семјуел Бекет: „Чекајући Годоа“- одломци или комплетно дјело;
 - Милорад Павић: „Хазарски речник“- одломци;
 - Борислав Пекић: роман по избору- одломци;
 - Горан Петровић: „Опсада цркве Светог Спаса“- одломци
 - Тања Ступар Трифуновић: „Сатови у мајчиној соби“;
 - Страдање Срба, Јевреја и Рома у Првом и Другом свјетском рату- књижевност и геноцид: Боро Капетановић/ Јован Бабић/Филип Давид

3.Тема:Савремена драма:

- Припремити уводно предавање о историјском развоју савремене драме, представницима, најзачајнијим дјелима;
- Упознати ученике са појмом драме апсурда, драме без класичне драмске радње и истинске психологије јунака;

- Образложити функцију двострукости, понављања и њеног утицаја на ритам драме;
- Објаснити појам антијунак (безличан, нема прошлост ни будућност, заробљен у садашњост, без духовности);
- Организовати рад у пару;
- Ученици уочавају одлике драме апсурда;
- Понудити ученицима линк гдје могу да погледају филм заснован на Бекетовом комаду (у режији Мајкла Линдсија Хога из 2001. године) <https://youtu.be/CaEQMvIR0Zg>
- Објаснити улогу хумора у дјелима Душана Ковачевића;
- Објаснити идеју којом се руководио писац драме (Нпр.: за драму „Маратонци трче почасни круг“ узео је примјер СФРЈ и процес њеног распадања);
- Након одгледаног филма са ученицима развити дискусију: драмски јунаци у огледалу једног друштвено-историјског поретка.
- Књижевно-умјетничка дјела као извор:
 - Д. Ковачевић: *Маратонци трче почасни круг/Професионалац*

4.Тема: Синтаксичке јединице

- Планирати рад према способностима ученика у одјељењу и условима у којима ради (простор, опрема, наставна средства);
- Навести дефиницију синтаксе; Објаснити везе међу члановима синтагме и показати на конкретним примјерима како да уоче главни од зависног дијела синтагме;
- Објаснити како се зависни дио синтагме односи према главном;
- Објаснити појам рекције и показати је на примјерима;
- Показати ученицима како се односи у синтагми могу представити графички;
- Објаснити и показати на конкретним примјерима именичке, придјевске, глаголске и прилошке синтагме;
- Подијелити ученике у парове са задатком да открију граматичке везе у синтагмама;
- Навести дијелове реченице и показати их на конкретним примјерима;
- Припремити задатке за ученике у којима ће провјерити ниво усвојеног знања о врстама ријечи и синтаксичкој служби;
- Организовати рад у групама;
- На примјерима објаснити различита значења глаголских времена;
- Објаснити ученицима основни, стилски и аутоматизован ред ријечи у реченици као и њихов утицај на значење.
- Све примјере писати на табли или их припремити као видео презентацију.

5.Тема: Независнословжене и зависнословжене реченице

- Извршити краћу провјеру знања прије обраде наставног садржаја у вези са независнословженим и зависнословженим реченицама и на основу резултата, за сваки разред, усмјерити даља објашњења и обраду наставног садржаја;
- Објаснити подјелу реченица према саставу;
- Објаснити врсте независнословжених реченица с посебним акцентом на везнике и интерпункцију;
- Омогућити рад у групи у којима ученици треба да пронађу независнословжене реченице, посебно их исписати и уочити шта их повезује (везник или интерпункцијски знак);
- Омогућити ученицима презентацију у којој ће једна група написати реченице на паноима, а друга ће утврђивати о којим се независнословженим реченицама ради;
- Објаснити врсте зависнословжених реченица с посебним акцентом на карактеристичне везнике и интерпункцију;
- Објаснити шта је то инверзија и улогу запете у инверзији;
- Објаснити шта је главна, а шта зависна реченица и како се одређује у сложеној реченици;
- Објаснити како се зависна реченица односи према главној реченици;
- У почетку објашњавати прво простије примјере зависних односа у сложеној, а касније и оне сложеније;
- Омогућити ученицима рад у групама у којима ће добити задатак да одреде: врсте зависнословжених реченица, карактеристичне везнике за сваку од њих, реченице у инверзији, улогу запете у реченицама);
- Дати ученицима могућност да од једне зависнословжене реченице направе другу, користећи адекватне везнике;
- Извршити писмену провјеру знања о утврђивању односа у независнословженим и зависнословженим реченицама.
- Напомена: Све примјере објашњавати транспарентно на табли или видео презентацији.

6.Тема: Правопис и основе пословне комуникације и кореспонденције

- Планирати рад, приступ, методе рада, избор литературе према способностима, профилу и интересовањима ученика у одјељењу;
- Поновити са ученицима претходно стечена знања из области примјене великог слова са посебним акцентом на прву ријеч у реченици, огласу, писмима, обрасцу, натписима, обавјештењима, потписима;
- Поновити са ученицима претходно стечена знања из области правилне правописне употребе бројева и изведеница од њих;
- Поновити са ученицима писање ријечце не са глаголима, у облицима трпног придјева и других попридјевљених глаголских облика и у творби глаголских именица и изведених прилога, употреба цртице приликом удвајања глаголских облика (блиских или супротстављених значења);
- Стално прожимати рад на правопису, укључивати рад на основној писмености ученика у свим сегментима наставе српског језика.
- Припремити примјер биографије, анализирати са ученицима и сачинити план писања (Наставник ће подсетити ученике на неколико биографија и аутобиографија које су током школовања читали.);
- Дати ученицима задатак да напишу своју биографију као и биографију некога из најближег окружења;

- Припремити примјер CV-а, анализирати са ученицима и сачинити план писања;
- Припремити примјере молбе и жалбе, анализирати са ученицима и сачинити план писања;
- Припремити задатке за групни рад;
- Припремити примјере различитих електронских упитника, анализирати и сачинити план попуњавања;

Напомена: Понуђени извори су приједлози за обраду. Сваком наставнику даје се могућност избора између великог броја понуђених аутора али и самих наслова посебно код лирске поезије гдје је наглашено избор. Број часова (два часа седмично у великој мјери ограничавају професоре у квалитетној обради наведених периода па је због тога дата могућност великог избора самих аутора, посебно наслова).

Лектира (наставник бира минимум четири од понуђених наслова):

- Ф.М.Достојевски: „Злочин и казна“;
- Х.Хесе: „Степски вук“;
- А.Ками: „Странац“;
- М.Селимовић: „Дервиш и смрт“/ „Тврђава“;
- И.Андрић: „Проклета авлија“;
- Д.Ковачевић: „Маратонци трче почасни круг“/ „Професионалац“

Напомена: Понуђени извори су приједлози за обраду. Сваком наставнику даје се могућност сопственог избора између понуђених књижевних текстова

ОЦЈЕЊИВАЊЕ

Оцјењивање се врши у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о оцјењивању ученика у настави и полагању испита у средњој школи.

ИНТЕГРАЦИЈА

1. Историја
2. Историја умјетности
3. Историја музике
4. Етномузикологија

ИЗВОРИ

1. Уџбеник одобрен од стране Министарства просвјете и културе Републике Српске

2. Друга стручна литература и приручници
3. Интернет